

Мариана Петкова

Юлия Шох

С бързината на лятото

Роман

Пипер
Мюнхен Цюрих

Какво знае това време за едно друго.

Преди сестра ми да се самоубие в Ню Йорк, а според някои неподозиращи какво стана – преди случайно да умре в Ню Йорк, най-натрапчиво си представях все една и съща картина.

Мислейки си за нея, допреди да разбере за смъртта ѝ, виждах сестра си да излиза вечер пред еднофамилната къща, където живееше през последните години с мъжа си и децата. Носи в двете си ръце тежки найлонови торби, навън е тъмно, вали дъжд, излиза през дворната врата на улицата и оставя торбите някъде до оградата. Въпреки дъжда остава за момент там, не се връща веднага, а поглежда към гората, която започва след редицата от къщи. Едва след няколко минути, без да извърща глава, тръгва бавно през градината, към къщата. После остава само гледката на останените в тъмнината торби и на дъжда, равномерен и силен.

И така години наред все тази картина, напълно неподвижна, в която всичко изглеждаше решено. И която междуременно все повече се отдалечава, заедно със северното небе и неговите монотонни нощни цветове, сред които стои тялото на сестра ми. Тънко и замислено.

Докато на нейно място се появи друга.

Вместо както повечето хора да разделям нещата от живота на щастие и нещастие, отдавна правя само едно разграничение: нещо се случва или цари пълна липса на всякакво случване.

Като дете често имах чувството, че съм родена твърде късно, че съм дори най-последната. Портретите на държавните ръководители все така висяха по стените в държавните учреждения, мирът беше вечен, винаги беше обяд. Така че предпочитах всяка случка, дори само поради факта, че е противоположна на неподвижността, на външната тишина. Свикнах с това да жадувам случки. И както неподвижно преживящите животни изведнъж се сепват при най-малката промяна на времето, така и аз веднага възприемах всяко променено състояние на нещата – като ЖИВОТА. И макар че това влачено от детството чувство отдавна, и най-вече след случилото се, започва да се обръща в своята противоположност (естествено, сега пък съм подранила с десетилетия и столетия!), това остана: да гледам на всичко случващо се с едно странно притъпено любопитство.

Така наречените последни разговори, които още не са такива в момента, в който ги водиш.

Когато ми звънна, тя не каза, че иска да замине от Германия, нито че, както обикновено се твърди, *вече беше оставила всичко зад себе си, че беше загубила представа за време*. И нито, че има нужда от някого, който я слуша, без да говори, без да ѝ противоречи. Дори нещо повече – някой, който съхранява чутото – мисля си сега. Без загриженост, без утеха. Познаваше ме.

През този октомврийски ден нейната обстоятелственост беше безсмислена. Вечерта имах полет за Азия, не беше забравила, попита ме накратко за страната, маршрута. Само това, никакво колебание, нито някаква пауза в разговора. Не обърна внимание на намека ми, веднага започна да говори за себе си и решението си.

Отново се беше видяла с войника. Но вече за последен път.

Докато притисках телефона между рамото и ухото, търсех паспорта си и подреждах разни книжа, които щях да ползвам през следващите седмици, слушах

гласа ѝ. Бях доволна, че говори повече тя, монотонно, като че със звънящ глас, с каквото бях чувала да говори старата Жан Моро.

Значи се бяха видели отново, след половин година. Или дори повече.

Тези интервали между срещите с войника не бяха нещо необичайно. Често минаваха месеци преди отново да се срещнат. Понякога тя не искаше да си уговаря среща, когато всичко вървеше спокойно, всичко: брака. Тогава не искаше да разравя това, което толкова мъчно беше погребала в себе си, тогава изчакваше. Когато отново ѝ се приискваше хаос, който седмици или поне дни наред да може да подрежда. Нещо като убиване на времето – веднъж тя парира тази моя забележка с кратък, гневен смях.

И сега те се срещнаха за последен път. Тя бе пожелала така.

За разлика от мен, която постоянно заминавах и пристигах, тя никога не беше пътувала. Дори не беше правила план за никакво пътуване. Нямахше дори тайни мечти (да види Антарктида, пирамидите!). Поне в мое присъствие не си фантазираше за някоя страна, не си беше представяла никакво приключение. Двуседмичните годишни отпуски в турски или български летни курорти бяха винаги само пътувания за цялото семейство, където се оставяш да те развеждат в група заедно с други, обикаляш музеи на открито, фолклорни работилници, руини и пещери, отбелязани по туристическите карти.

Но и когато си беше у дома, тя ходеше за покупки или на лекар с колата най-много до най-близкия по-голям град, който си беше все пак един малък град.

Дори това да не беше съвсем вярно – понякога, рядко ми идваше на гости – то истина е поне фактът, че доскоро няхах при себе си нейна фотография, на която да е сама, в друга страна, заобиколена от чужди хора и шумове. И че не ми се удаваше да си я представя: шляеща се някъде сама, безцелно, сред шумна тълпа.

И че все още се съпротивлява на спомена ми.

Но признавам, че в много неща съм се лъгала. Говорейки с нея, все си мислех: постоянно държи този тон на офицерска дъщеря, все по-неуместен. Като че ли иска да изговори нещо и същевременно да го премълчи. И едва отскоро ми се налага да мисля: аз съм същата.

(Значи за писането има и още една причина: срама. За това, че си се лъгал, че си смятал някого за неспособен на известни мисли и действия и през годините нарочно си оставил неподвижни представите, с които си се обграждал. И когато сега, съвсем неочаквано се налага друга, става ясно, че тези безжизнени аргументи са служели единствено на собствената ми инертност, вместо на истината на другия. Да, на истината!)

Могат да се твърдят много неща за неочакваното ѝ тръгване, това пътуване през Атлантика. Може да се каже например, че с тази крачка е искала да се защити от мен. Да се противопостави на закономерността, която след първото ми, безвъзвратно заминаване гласеше: аз тръгвам, тя, по-голямата, остава. Може би искаше да ми напомни, че тази закономерност е само мнима и така да обърне всичко в отношенията ни. Една последна смяна на ролите, за да стане така, както беше в миналото: аз не просто отвреме навреме вървах подире ѝ, аз просто я следвах по петите. Като че ли някой беше дал постоянната заповед: Сбор! и аз никога не оставах сама. Когато ми даваше нареждане, най-често само с жест, да я следвам, настаняваше ме върху багажника на колелото си и със сериозно изражение ми заповядваше да се хвана здраво, това разделение между нас ми се струваше като нещо съвсем естествено. Тя вървеше напред, а аз я следвах. Че някой ме води някъде, налага ми някакъв път, аз го приемах с полузатворени клепачи, чувствайки се приятно. Във всеки случай ще ми се случи нещо.

Това продължи с години, преди да приключи в един момент.

Аз си тръгнах, а тя остана, където винаги е била, на мястото, където прекарахме детството и юношеството си, а сестра ми дори целия си живот.

За всичко това обаче не говорихме при нашия последен телефонен разговор. И също не е за вярване, че при случилото се е ставало въпрос за мен, за отмъщение, размяна на ролите, за нещо толкова второстепенно. Тя говореше за нещо друго.

За войника.

Онази фигура, която чрез нейния разказ изведнъж става изключителна, неповторима. Едно светещо знаменце, забито в биографията на сестра ми като указателна стрелка.

Сега си мисля, тя каза, че повече няма да го види. *Повече няма да го види*, каза тя, обикновено изречение. А не: *никога повече* или *никога вече в този живот*, нямаше драма, просто един обикновен факт.

Тя беше взела решение да не се среща повече с любовника си.

Но ми разказа, че не му е споменала нищо за това. Мълчала през целия следобед с него за решението си, и аз се разсмях. Смеейки се я попитах, дали той абсолютно нищо не е забелязал. Все пак в продължение на цял следобед! Каза ли ми нещо след това? Разсмях се и за да я подтикна да поговори още малко, багажът пред мен вече беше наполовина готов. Но сестра ми не се остави да бъде заблудена. Монотонно, почти предизвикателно, разказваше.

За този ден с него, началото на октомври.

Времето, събитието, мястото на събитието. Това място, на което за сестра ми до последно всичко се разиграваше: един гарнизонен град.

Военна база, изкуствено образуване в една отдалечена от всичко местност. Забутано място, появило се сякаш от нищото, близо до полската граница. Впрочем в този ден, в който тя е за последен път с любовника си, това място вече е променено. То е само бледо подобие на себе си, град на призраци, трябва да се напргнеш, за да си спомниш как е било в началото, при пристигането ни. Ние още сме малки. Всички са тук по една и съща причина. Децата са дошли с жените, жените са последвали мъжете си, мъжете – една заповед. И въпреки, че сме още малки, когато живота в този град започва, вече се усеща това тихо разочарование при някои от жените. Могат да се видят кратките сведени погледи, потиснатостта по лицата им на фона на новопостроените жилища, бетоните блокове. Всичко в тях създава впечатлението, сякаш са се отказали от живот в окръжния град, вероятно дори в столицата, за това тук, оставили са нещо, което никога повече не може да си върнат. Шумни празненства, студентски партита, карнавални вечери, всичко това

не би могло да се състои тук, най-много обичайния танц на някой национален празник.

Това чувство обаче отминава, с годините се превръща в леност. И в един момент това се случва, те ще приемат това място, ще започнат да хвалят комфорта, водата, директно от стената, отоплението през зимата, удобствата, дори спокойствието; не беше ли щастие, че човек можеше да живее така? Освен това тази природа!

Тя представляваше: обширна равнинна земя, грабливи птици, поля и гори, а в горите, обрасли с храсти – езера и вирове. Сочната, пищна природа беше някак в странен контраст с бедността, която е властвала над хората в по-ранни времена тук. Рибари и земеделци. Селата, които не са били нищо повече освен прост сбор от селски къщурки и от покрити с тръстика паянтови постройки, нямаша нито търговски площи, нито полянки за празненства. Вечно наводняваните полета затрудняваха стопанисването. Докато другаде затлъстели земеделци са кръстосвали селото, возени на капра, тук хората вървяха пеша до каруците, щадейки измършавелите коне.

След войната социалистическата държава откри странна местност, тази слабо населена земя, чиято безполезност беше стратегическо предимство. Под зеленината на буйната растителност можеше да се скрият много неща – танкове и оръдия, половин армия, а стрелбите при учебните действия заглъхваха в ширналата се равнина.

Военните бяха превърнали селото в малък град. Строяха се не само казарми в горите и къщи, но също и училище, кино, спортна зала, докато накрая имаше всичко, което фантазията можеше да роди набързо. Подигравателният тон на сестра ми, когато казваше: град. Едва по-късно, когато единствена от нас остана там, а и мястото се беше променило, ми направи впечатление изкуствеността на това образувание, представляващо едновременно селски дворове, магазини като в малко градче, тухларница, калдаръми и бетонирани пътища, и като капак на всичко, малките острови на модерността.

Не зная дали започна тогава, толкова отрано. Още при първия поглед към блоковете, построени за новодошлите семейства. Но си представям, че сестра ми е гледала с презрение към петнайсетте или дваайсетте напълно еднакви блокове. Там където преди е имало гора или поле, бяха построили пететажни блокове. Сиво-кафяво-бели. Наредени една над друга кутийки. Изглежда в този квадратен, построен от еднакви панелни елементи свят се беше започнало с това нейно втречено гледане, с което изразяваше презрението си. Вместо да критикува или да се дистанцира, тя се втречваше в лицето или предмета, към които изразяваше презрението си, стиснала така силно зъби, че чак челюстите ѝ изпъкваха. Така стои на една снимка до мен, в очертаното каре от къщи, в които вече можеше да се разчете идващия 21 век. Праисторическа картина на едно бъдеще, което вече ни приветстваше от еднообразната форма на камъка.

Мисля, че сестра ми се съмняваше, че в този бетон нещо можеше да се загнезди, че някаква част от нас би могла да се задържи тук.

Възможно е да го е имало, този точно определен момент, в който образът на сестра ми е започнал да се променя. Но не знам кога точно е станало.

Бих могла да говоря за предположения, за предчувствия при нашия последен разговор, за това, че тя вече се преобразяваше, пред вътрешния ми поглед, както се казва. Гласът ѝ, тонът ѝ. И че всичко това я правеше да изглежда отдалечена, а също и по-светла, с една идея по-далеч от тъмнината. Но това би било лесно казано. Не, едва откакто се върнах, откакто се опитвам да възстановя тези три или четири седмици, през които не знаех за смъртта ѝ, седмиците на моята невинна, заслужаваща наказание забрава, да проследя отново хода на събитията и да придам на едва чутото нужния смисъл, образите постепенно се наслагват един върху друг. Тъй като те не се изличават. Те стоят шанцовани един до друг, всеки принадлежащ към своето време, всеки разделен от следващия. Трябва да изтласкаме напред верния, докато бъде направено място и на последния, окончателния.

По-късно ние не казвахме, че идваме от там. Как можехме да забравим случайното ни попадане на това място. По време на детството идеята да напуснем

изглеждаше лесна. Със спокойствие и равнодушие се говореше за това, сякаш съобщаваш, че през следващата година ще си пуснеш дълга коса или ще се научиш да караш колело. Нещо, разбиращо се от самосебе си, но не и план, а по-скоро липса на план, който се заклеваш да направиш непременно. Бяхме някакси попаднали в тази местност и точно толкова бързо и безшумно щяхме да я напуснем. Още повече, че нищо не ни принадлежеше, нищо тук не беше свързано с нас. Такава една бедност, която никой не забелязваше. Никакво наследство, нито имущество. Повечето не притежаваха нищо друго освен гараж или дворен парцел. Единствените собственици – последните както се твърдеше – бяха подвластни на алкохола особняци: пияницата от дърводелската работилница, вечно болният продавач на сладолед. Също и преселници, останали по неволя тук след войната, побъркани старци, прекосяващи местността с ръчни колички, пълни с дърва. Скоро щяха да измрат, принадлежаха към друго време. Едно отиващо си време, време на имащи и нямащи, на господари и слуги, потисници и потиснати, на всевъзможни неща. Както ни казваха, то във всеки случай беше преодоляно завинаги.

Точно както други хора, така и сестра ми вярваше, че бъдещето ѝ, определеното за нея, ще бъде нещо абсолютно различно. Това тук беше само едно неподходящо начало. На това място. Само трябваше да се изчака, да се завърши училище. В точния момент да се включиш в реда на света. Така да се вместиш, че да можеш да живееш. С мисия и на място, каквото изглежда е предвидено за всеки. Само трябва да попаднеш във вече подбраните възможности. Да се движиш по вече подготвените пътища, да се устроиш там, където е предвидено. Което означаваше: където си очакван от държавата, обществото.

Тя завърши училище. Завърши обучение в окръжния град (сега беше стилистка на витрини). Забременя преди да успее да започне работа. Омъжи се. Роди дете. Остана. Опорни точки от една средностатистическа биография. Към поредната от точките, мисля, се числи и войникът.

Може би трябва да спомена и това: В същата година, в която се състоя сватбата на сестра ми, беше свален комунизмът в Европа. През пролетта на 1989 тя без съмнение знаеше за това точно толкова малко, колкото и останалите хора по

света. Сега, почти дваисет години по-късно, би могло да се каже, че промяната тогава раздели времевата ос на живота ѝ, и то с такава прецизност, че той се разпадна на две еднакви по големина половини.

Погледът към нещата, който се задейства едва тогава, когато нещо е достигнало своя край.

Внезапната мисъл: Да напишеш блестяща сага за всичко това (да се зарееш в материята), би означавало да се примириш. Или с други думи: предателство.

Той винаги беше *войникът*.

Години наред сестра ми и аз говорехме за нейния любовник, сякаш беше важна част и от моя живот: Какво прави войникът? питах междудругото, когато разговарях с нея по телефона, или пък тя, с иронично-споделящ тон: Миналата седмица отново се обади, войникът.

Той не се числеше вече към военните, въпреки това тя все още го наричаше така. Беше ѝ по-лесно да изневерява на съпруга си с човек, чието обозначение произлизаше от друга действителност. Тогава тайните излети с него по-малко предателски: случваха се с някого от време, което отдавна вече го нямаше, времето, преди сватбата, преди децата. Когато казваше *войник*, беше сигурна. Нейният любовник беше част от напълно различна история, дори от друг век.

През осемдесетте години беше дошъл в местността във връзка с военната си служба. За повечето новобранци, озовали се на това място чрез повиквателна заповед, това беше катастрофа. Борови гори, тук там по високото поляни, пресечени от пясъчни ями, трябваше да пътуваш с влака цял ден, докато излезеш от тази *пустош*. Често твърде дълго за редките отпуски в съботи и недели. Онези, които въпреки това се опитваха да избягат за една нощ, за няколко часа, хукваха в събота от вратата на казармата към такситата на черно. Виждаха ги да бързат за гарата, където един единствен влак тръгваше от единствения перон, в посока – юг, към столицата. Повечето обаче оставаха, затваряха се в себе си през двете или трите години, пиеха много.

По-късно чувах коментари, че и в това отношение уединеността е била коварство. Че така принуждавали младите мъже да останат. Големите градове бяха много отдалечени. Най-близкият, само на няколко километра, но пък от другата страна на границата, беше Щетин. Този факт обаче е без значение. Безинтересно като домашна работа е също така, че градът се нарича *Щегин*, а не Щетин, тъй като можеше да се казва и Ханой или Париж, Новосибирск или Буенос Айрес. От 1980, точно година по-късно, когато в Полша влезе в сила военният режим, той не беше нищо повече от едно име върху картата на страната. Когато това се случи, когато границите се затвориха, страната отгатък беше забравена. Една замряла граница, охранявана наистина, но не от глутница кучета, не от снайперисти, наредени плътно един до друг, по-скоро само сомнанбул би се залутал сред трънака на тази пустош. Нашите последни спомени за тази внезапно заключена земя: нищо повече от глупостите на мечтатели, циганската шарения на пристанищния град, маймуна върху дигата, някаква гледачка на пазара. Всяка една от тези постепенно изчезващи истории ни се струваше грандиозна противоположност на нашата действителност. Докато страната до нас изчезваше, местността, в която живеехме, се превръщаше в улица без изход, последния безполезен ъгъл на къща, в който случайно попадаш и с безразличие се обръщаш кръгом и си тръгваш.

Единствената връзка оставаше водата.

Петнайсет, шестнайсет, седемнайсет години по-късно, когато всичко отmine, старите съюзи вече не важат, тези неща няма повече да имат значение. Хората ще са го забравили. Сестра ми и любовникът ѝ ще могат отново свободно да минават границата с параход. Като повечето хора и те няма да слизат, само ще пресичат щетинския хаф и ще се връщат с парахода от полския бряг обратно към немския. Двама души, туристи, преминават държавна граница – това няма да интересува никого повече, ще бъде без значение.

Хафът. Отдалече, там където си, не можеш да го видиш, но през летните дни го усещаш по въздуха. Властва над цялата област, овлажнява местността. По пясъка на тясната плажна ивица, която тръстиката редовно си отвоюва от водата, вместо миди се намират мънички охлювени черупки. Тези води, които ни делят от

Балтийско море, са фалшиво море. Никакво бучене, никаква заплаха – едно гигантско застинало море. Смеем се на анекдота за самоубиеца, който се хвърля в хафа, търкулва се и пада на колене. Така пълзящ по колене напредва към хоризонта, стотици метри през плитката вода, докато накрая изтощен се връща. През август водата започва да цъфти, зеленият килим от водорасли се разпростира отвъд границата. Тогава над всички миризми в местността се налага миризмата на водораслите, те се полепват по тялото, фалшивото море се превръща изцяло в застояло езеро, така че дори и децата гледат на него с презрение.

Сестра ми, която тогава още ходеше на училище се запозна с него на танците. Танцът: Зала с няколко голи маси и с тезгях. Потиснати лица, хлътнали тела, между които войниците стояха като прокажени. Отстрани можеше да изглежда така, сякаш градът живее от военните, обаче за мнозина видът на униформите беше провокация. Ако войниците не се нахвърляха един върху друг, то местните мъже ги удряха, и то съвсем без да се палят, сякаш това беше част от предписани правила за поведение, сякаш спазваха определен ред. Докато музиката в залата продължаваше, а двойките се въртяха в кръг, битите се провираха безмълвно между танцуващите, към някоя от масите, където необезпокоявани се строполяваха на някой стол.

Бяха се опитали да бият и войника на сестра ми. Много повече от униформата ги беше подразнила една книга, която се показваше от джоба на якето му. Тяхното презрение към книгите наподобяваше това, което се изпитва при маниерното говорене или при вида на бели лачени обувки. Когато книгата изпадна при неговия изненадващо ловък защитен удар, някой я настъпи, задърпаха я и я разкъсаха, преди сестра ми да може да се добере до раздраната купчина хартия и да му я подаде.

Мълчаливото връчване трябва да е било достатъчно като разпознавателен знак. Тя и войникът внезапно се обединили в двойка срещу останалите хора в залата. Но вместо изключени, те се почувствали облекчени, дори някак извисени от първоначално враждебното и скоро след това отново безразличното настроение около себе си.

След танца двойките се разхождаха из градчето, час, понякога два. Седят върху бордюра на тротоара, на стълбищата към жилищните сгради, препъват се в тъмнината, докато стане време за казармите. И сестра ми беше тичала така с войника през нощта. На една нива, на която растели някакви житни растения, легнали върху глинестата почва. *Естествено* – почти триумфално звучеше покъсно гласът ѝ при тази дума – той веднага проникнал в нея, вкопчил се в нея като за спасителен пояс. Смяхме се на това. Разбира се ми се щеше да зная дали не всеки от тези зажаднели мъже би реагирал по този начин. Но задавах други въпроси. Да, *естествено* там на земята е било заледено и мръсно. Тя всеки път поглеждаше невярващо при мисълта за тази потънала сцена. Заледено и мръсно.

Бяха необходими няколко години, за да отстъпят на заден план белезите на мястото. За да остане само спомена за младежката ѝ дързост. Гордост и поклащане на глава едновременно.

И после, накъде с този ламтеж, с припряността през съботите и неделите всеки път, когато отново тръгваше към училището? Мислеше ли за тялото си, когато се появяваше навреме в училищния двор, за горещината, която го завладяваше поради новооткритата любов, за неочакваната му съпротива? Безучастно като всички слушаше речите при редките проверки. Когато се издигаше националното знаме, тя за кратко го поглеждаше. После официалния поздравителен ритуал, който по-възрастните ученици следваха с досада, малка вяла провокация, потвърждаваща впечатлението за една безразлична тълпа. Обичайните задачи: без инцидент, без да противоречи, сестра ми докладваше пред учителите, на годишнините рецитираше от време на време стихотворения, а в клуба по пеене получи наградата „Звънтящ пръстен”. На празниците полагаше венци, венци в чест на патрона на училището, в чест на починалите водачи на работническото движение, на младежката организация, вземаше участие в политически заседания и пишеше в груповия дневник на класа доклади за екскурзии – по строги схеми, но пък оригинално оформени.

Няколко години по-късно, когато всички тези неща бяха станали вече нереални, бяха се превърнали в шега, войникът внезапно си спомни за сестра ми.

Междувременно тя се сдоби с второ дете и се зарадва на обаждането му. Защо пък да не се срещнат.

Забеляза, когато разговаряше с него, че чувството на влюбеност, *което тогава за първи път беше изпробвала*, беше станало вече необикновено старомодно, като всичко, което беше преживяла в другото, потъналото в небитието общество. Не седем или осем години, а като че ли цял един човешки живот се побираше в тази черна дупка на времето. Живееше наистина на същото място, но спомените бяха вече избледнели, нямаха почти нищо общо с настоящето.

Веднага го позна, когато се обади, въпреки че беше прекарала с него само няколко седмици, тогава, през онова друго време. Също и по-късно рядко се беше сещала за него, той не беше единственият. Но беше единственият, който накрая се завърна в това запустяло място, който се завърна при нея.

Сигурно беше излъгал, но тя не го беше питала за това.

При това първо, изненадващо обаждане той твърдял, че случайно е имал път насам. Години наред, невероятно е, но сега вече е редно да кажа: до края, това остана между нас като виц. Случайно някой да има път насам, в тази местност, беше толкова малко възможно, колкото и факта, че някой можеше да бъде изпратен тук в командировка (каква можеше да бъде тази професия?). Междувременно направиха шосета за отпускарите, които пътуват от Берлин на север, към морето, но те заобикалят това място. Изглежда то никога не е давало повод на някого напълно да се установи тук.

Час по-късно той вече бил там, в къщата, пред която допреди няколко седмици все още я виждах, когато мислех за нея: тя, в тъмнината, в дъжда.

Любувал се на новото дете, което се беше родило в окръжната болница, и определил като щастлива случайност факта, че веднъж като войник е лежал на същия етаж. Когато болницата е била още лазарет. Тя не знаела, че по време на военната си служба редовно е получавал пристъпи от задух, ментални, както казваше, избивания на пот, стягане в гърдите, и го разпитала сериозно. Но той се

разсмял, и най-вече за това, че в лазарета на съседното легло лежал един шпионин, подслушвач, един мним болен, който даже кашлял и охкал, но винаги имал достатъчно въздух, за да го разпитва за другарите от ротата, за личния му живот. Всеки, който се преструва на нетрудоспособен с някоя странна болест като например такова *стягане в гърдите*, бил подозрителен. И точно толкова подозрителни тогава се стрували на бъдещия любовник на сестра ми въпросите на лазаретния шпионин, на които той давал все по-абсурдни отговори.

И той дори сега можел да изиграе като артист обиденото мълчание на шпионина.

Тази тяхна неочаквана среща, след толкова години, даде възможност на сестра ми да си поеме въздух. За предишното време се разказваше като за някой дълъг анекдот. Миналото внезапно стана забавен източник на истории.

Много се смяли на тази първа среща.

Смяли се на неговите пристъпи на задух, на състоянията на страх и избиванията на пот, на идиотския шпионин в болничното легло до него, на побоищата по време на танците и затова, че месеците на тяхната дружба са били в действителност само четири съботи, през които той е имал само няколко свободни от наряд часове, като прибавим към това и половин дузина писма, които пътували от неговата казарма до нашия квартал и обратно.

При това негово завръщане мястото беше загубило своята враждебност. Той даже превъзнасял красотата на природата наоколо. Но също и на това можели тогава да се смеят.

Чак след като се беше сбогувал и двамата станали сериозни. Изведнъж ги застигнало тяхното действително минало. Още преди да премине през градинската порта войникът рязко се обърнал, хванал сестра ми през кръста и без да каже нито дума я повел назад към къщата.

Детето лежало в бебешката си люлка с широко отворени очи, тихо шавало и някак усещало възрастните на килима до себе си.

Факта, че при този първи път бяха останали в къщата, тя винаги ми описваше като издънка, като лекомислие, от което дори години по-късно още се

стрякаше с широко отворени очи и поклащаше глава. Ужасът от собствената, дива страст до забрава. Красивото безразсъдство.

При следващите му посещения винаги излизаха извън градчето, някъде из околността. Правеха тромаво любов в неговата кола. Отначало ѝ харесваше да стои така заклешена, с високо вдигната пола, с полуразтворена блуза, по-късно обаче това все повече и повече я потискаше. Теснотата дори при дръпнати назад седалки превръщаше преживяването в унижение, което ѝ напомняше, че остарява (тогава беше на трийсет и четири). Затова започнаха да оставят колата и да се разхождат, като постоянно се натискаха, което често беше още по-унизително.

Разсъжденията върху срещите с него, обмислянето и съжалението костваше сили. Това, че толкова рядко се виждаха, не се дължеше на чувството за вина, а беше борба за малкото свободно време през деня, борба за една друга възможност, борба с неспокойствието след това. Плануваха внимателно срещите си, питаха се всеки път, дали се нуждаят спешно един от друг, в самия момент. Той живееше по-на юг, на няколко часа разстояние с кола и беше женен. Повечето пъти просто ѝ се обаждаше по телефона, винаги преди обед, когато синовете ѝ бяха в детската градина или на училище. Разговаряха с часове.

Никога не го срещнах, нито като дете, нито по-късно, познавам любовника на сестра ми само от нейните разкази, но в представите ми той е същият войник, който при училищно посещение на една казарма внезапно коленичи пред мен и каза в присъствието на всички: То бе славей, а не чучулига.

Не знаех, че е било само цитат, копиране, че дори колениченето му е било театър, не знаех изобщо нищо за литературата, за любовта. Беше смешно, гротескно, как внезапно този войник в униформа коленичи пред мен, докато другите ученици около нас ме гледаха втренчено. И въпреки че при това се смееше (тези думи! колениченето!), прозрях отчаянието му от живота, защото не аз бях тази, за която мислеше, аз бях само заместител. Беше порив, за който той се нуждаеше от някого, който при вида на един коленичещ все още можеше да изпита срам. В скуката, в страха си, войниците се обръщат към децата, към момичетата, на шега им правят предложения за брак, сгодяват се на шега, казват, че ще ги чакат, и ги гледат така, сякаш го мислят на сериозно, но всичко е само един непълноценен

заместител. Когато не се чувстват наблюдавани, се забелязва актьорската им умора, тогава застават с отпуснати ръце и сведен поглед.

Тези изгубени фигури са навсякъде, само не и в жилищата на офицерските семейства. Нито веднъж няма да ги видиш по улиците на селището. Също както и войникът на сестра ми никога не я изпрати до дома ѝ. След като заедно правеха всевъзможни неща, на всевъзможни места, някъде просто се разделяха. На офицерите не им харесва да срещат своите подчинени в собственото си жилище. И естествено на кой от подчинените не би му хрумнала подобна идея.

Понеже тогава не знаех нищо за него, не знаех нищо и за болката, която щеше да сполети сестра ми, когато той в края на краищата изчезна. Не си спомням дали по някое време нейната затвореност не прерастваше в нещо друго, още по-силно. Службата му все някога е приключила, а може и да са го преместили другаде. В казармите имаше стотици войници. Пристигаха и когато трябваше отново да си тръгнат, го правеха с радост. Всеки с бутилка бира в ръка, се качваше весел и радостно опиянен в извънредните влакове на единствения перон, влаковете, които щяха да ги измъкнат от тази *дупка*. Някои махаха подигравателно и безцелно. Сцени на раздели нямаше. Безрадостното време трябваше да бъде забравено, прослужената част от живота трябваше да се заличи, преди да се завърнат в стария си живот. Във всеки случай сестра ми не каза нищо, не пророни нито дума. Четири съботи: не искам да мисля, че е плакала за него.

Равнинен хоризонт. Единственото възвишение в този обширен ландшафт е една изкуствена планина от насипи, към която води бетонизиран път. Нощем танковете упражняват изкачване по планината и спускане в долината. Само през зимата, ако е навалял сняг, децата превземат маневрения хълм. Набраздяват с шейните си тънката снежна покривка, стотици деца, дотогава, докато заскрибуцат върху каменната основа, докато върху бетона не остане нищо друго освен мръсна вода.

Когато по-късно тя и любовникът ѝ започнали да излизат в околността и хванати за ръка се разхождали в покрайнините на гората, боровете им изглеждали точно толкова скучни, колкото останалите иглолистни дървета.

Природата нямаше нищо общо с нея. Ако не броим няколкото забавни спомена (мастилен бърмбар в боровинковата гора, топка, която се търкулва в заешка бърлога и изчезва завинаги), тя беше сякаш дразнещо предизвикателство. Бариера между нея и *същественото*, която сякаш блокираше достъпа ѝ. Полетата с гробовете в него, царевицата и мътните езера в гората – на всичко това можеше да се гледа само като на кулиси. Трябваше може би човек да погледне на всичко истински, да: веднъж поне *подобавачо* или невинно като дете. Но и по-рано не ѝ се удаваше да се разхожда безгрижно сред тази природа. Вместо това този нейн поглед, пронизващ местността, между уплаха и отрицание. Миловидността не беше друго освен външно явление, тялото ѝ я маскираше, но погледът ѝ беше като на съвсем старите мъже, поглед, който и след това не ти позволява да вярваш в нищо. Тя го придоби много отрано.

Докато са в казармите, войниците чакат. Всяко прекъсване на времето им носи забрава. Комитетът по посрещането, трима или четирима от тях, стоят в маскировъчни униформи на портата, когато класът ученици пристига на посещение. Това се случва на всеки празник и на всяка годишнина. Изпитват облекчение от палавите викове наоколо, отдъхват си и се смесват с децата. Обширна и спокойна месност. Показват ни: танк, автомобил с радиотелефон и флангово оръдие. Внезапно стават съпричастни на пламналия в децата възторг, гордостта им се възвръща. Скачат наоколо в тежките си ботуши, дано само не престане смехът на децата, спасителният смях. Качват ги едно след друго в танка, наместват ги и ги набутват, докато кабините се изпълнят с врява. Но все пак едно остава отвън. Сестра ми също е била там, също като мен е била качена в едно такова возило, за да натисне полунасерiously бутоните и ръчката. Представата: как младите мъже се спират за малко, когато идва нейния ред. Внезапно, със сериозно изражение протягат колебливо ръце, кимват ѝ, не знаят какво да очакват от това слабо момиченце с кръгла глава, което дори не стъпва в танка, което не се дърпа към стъпалото, не умолява. Сякаш за кратко си разменят таен знак, състоящ се в това, че тя не примигва, не казва нищо, не помръдва и пръст. Мълчаливо сестра ми вдига поглед, преди най-после да се остави да бъде качена. Така, както е

предвидено. Но тя вече го е изгасила, огнището на смеха около себе си. Изгубил е стойността си заради този поглед, който казва, че не могат да очакват от нея това спасение.

Не би могло да е иначе. Беше водила таен личен живот. Между случайно събралите се заедно членове на семейството, случайните обитатели на жилището, безразборно събраните ученици от един клас, тя търпеше като човек, когото го очаква нещо съвсем различно. Трябваше само да преживее. Да издържи докрай. Едно лунатично превъзходство. Тя беше отличничката на класа, за да не бие на очи. Който си изпълняваше задълженията, можеше незабелязано да изчезне за известно време. Сякаш другите не биха разбрали нищо от един противоположен свят (какъв по-точно?), и затова тя го премълчаваше. Сигурна съм, че можеше да съществува единствено така. В един вид стаичка, стаичка за оцеляване в самата себе си.

Пикасо почти винаги рисувал приятелката си Дора Маар, въпреки че плачела рядко, като плачеща жена. Сълзите ѝ: кълба на дълги нишки, които висят от очите. Да нарисува това, което чувства, означава за един художник да нарисува това, което *вижда*. Такава е и моята картина за сестра ми в тъмнината пред къщата ѝ. (Трябва да се концентрирам върху този спомен, защото вече го забравям, изтрива се и освобождава място на другия, на последния.) Нещо, което може да бъде само написано или нарисувано, тъй като в действителност е съществувало по друг начин. Тъй като съединява това, което външно изглежда разделено на късове. Сестра ми в дъжда, гледаща към гората, нито изплашена, нито дебнеща. Вглежда се в тъмнината като някой, който разсъждава върху нещо, което вече знае, но още не си го казва.

Сирените, които се чуваха нощно време в жилищните блокове, тревогата, която свикваше офицерите, стряскаха всички, жените, децата, всички – с изключение на нея.

Докато мъжете намъкват набързо униформите си, спускат се, с пълна уста и още закопчавачи се, в тъмнината към потеглящите камиони, сестра ми спи. В къщите се промъкват отделни светлини, жените, с рошава коса и по халат, хвърлят на мъжете сандвичите през стълбището. След това се прибират обратно в жилището си, където, преди отново да си легнат, оглеждат за миг бледото си лице в огледалото на гардероба. На следващата сутрин сестра ми никога не помни нищо от всичко това, воят на сирените, неспокойствието, трополенето на ботушите по стълбището, тази недействителна война за нея не съществуваше. Вместо това поглеждаше през прозореца с поглед, сякаш безразличен или привлечен от нещо друго, далечно.

Още тогава, през онези нощи, ли я виждах такава?: стиснати устни, присвити очи, ръцете събрани в юмруци, мъчеща се да заспи.

Докато пропуска да чуе всичко това, сирената, алармата и превозните средства долу пред къщата, един друг звук я събужда веднага. Понякога нощем, когато сме сами вкъщи, майка ми изпада в състояние на отчаяние. Безмълвно изважда от шкафа грамофонните плочи, не яростно, не панически, но като по принуда ги поема една по една, търси една определена песен, търси втора, която пуска отново и отново, тихо, за да не ни събуди, но стените не спират звука, шумовете са навсякъде. Цялата нощна къща слуша. Влиза сестра ми и сяда пред креслото с жената в него. Отнема ѝ за кратко безмълвието, премахва го, това състояние, което задушава майка ни, а тя иска да ни успокои, не намира думи, обяснява само с ръце, че няма за какво да се тревожим, че нищо не се е случило.

Трябва да извървиш много път, за да се отдалечиш достатъчно, поне това разбираме.

Сестра ми ме събуди. Стоеше на прозореца и гледаше в нощта навън, натам, където областта граничеше със селището, зад селището бяха казармите. Извика ме, тихо, но решително и ми посочи сигналните ракети, червено-зелени сигнални кълба, които бяха изстрелвани в небето и бавно преминаваха над гората. Повдигна ме, за да мога да видя красотата на тази гледка. Красотата на този обичаен, безшумен фойерверк. Има нещо странно в това място, където войната изглежда

така мирна. Нощният шум от оръдия, пренасящ се от тренировъчната площадка в селището, е сигнал за мир, и бавно преминаващите колони от танкове, през някои от дните по улиците на градчето, са само една подготовка за нещо напълно различно, едно *много по-добро време*, което един ден ще е обхванало цялото земно кълбо.

По-късно, когато градът западне, ще се променят също и военните стратегии, враговете и целите. Една такава огромна военна база вече ще е безполезна. Военните няма веднага да се отдръпнат, но постепенно частите ще напуснат града, който ще стане толкова обозрим, колкото през времето, когато още нищо не знаехме за него.

Говорехме за това какво би могло да се случи. Почти спокойно, сънено, следвахме логиката на това място. Говорехме за войната като за нещо, срещу което човек можеше да се въоръжи с одеала, свещи и няколко кофи пясък. Като че ли при нападение беше нужно само да заемеш правилно положение под леглото, да притиснеш тялото към пода. При обявяване на тревога мислено слагахме всичко необходимо в куфар за играчки – снимки, понякога книга, малки нишки към миналото, за да отнемем предварително ужаса от последващото оцеляване, от самотното съществуване.

Но премълчавам, че едновременно с това се смеехме. Не прикрито, а по-скоро от някаква дистанция се смеехме на това, че офицерите отиваха на велосипеди на работа в казармите, че през съботите и неделите пушеха по пантофи пред праговете на къщите, че повечето не скриваха шкембетата си. Тяхното спокойствие изглеждаше смешно и смело едновременно, то оставяше съмнението във вероятността на войната. И същевременно със смеха – чувството, че това съмнение е истинският ужас, за който е по-добре да мълчим.

Вечер разказваше, че някакъв ученик намерил граната в гората и я отворил. Казваше, че пламъкът от експлозията опърлил веждите, косата и миглите му. Че щяло да отнеме доста време докато му поникнат отново. Не разпитвах кой от местните е бил или къде точно е станало и каква е била гранатата. Сякаш още тогава имах увереността, че истината е по-малко важна, отколкото самата новина, от събитието, което можеше да се преразказва от другите. Тя също сякаш знаеше

това и всеки път украсяваше разказите си – цветове, аромати, обръщаше всичко на шега, изгубваше се в излишни подробности, като че приспиваш някого. Сигурна съм, долавяла е, че само така можеше да се живее: като добавяш нещо към тази оскъдност, която витаеше около нас, към еднообразното всекидневие, което ни държеше като пленници. Това, което вече е запланувано, нямаше как да не се случи. За чудесата трябваше сами да се погрижим. Затова при разказването отсъстваше чувството на гордост. Ясно беше, че е необходимост.

В спомена ми децата живеят в селището като безпризорни. Свързват се с жилищата си чрез пронизителни крясъци, които се връщат като ехо от стените на блоковете. Децата викат, вместо да използват стълбищата. Те викат майките си, понякога стоят като в транс, главата отметната назад, очите затворени, и не престават да викат. Крещят за ключове, сандвичи, играчки, докато на прозорците се показват ръце, подхвърлящи исканото нещо пред краката на крещящите деца.

И по-късно тя запази насмешливото определение за него – за себе си и пред мен винаги го наричаше войника, защото не искаше да се превърне в някой друг. Но при срещата им след години той се беше превърнал в такава пълна противоположност на войник, че ѝ се струваше странно чужд. Наистина още при военните той, в знак на протест, не носеше униформата си както се полагаше – с твърде късите панталони тя бездруго приличаше на дегизировка, и при излизане от казармата разхлабваше колана си, сваляше фуражката, а под якето си носеше раиран пуловер, но сиво-зеления военен цвят не можеше да се забрави.

Затова когато след онова първо, изненадващо обаждане по телефона го видяла да тича към нея през двора на къщата, разбрала, че вижда този човек за първи път в цивилни дрехи. Не можела да допусне, че може да се появи в тъмен панталон и бяла риза. Този непознат външен вид я правел неуверена. За момент не знаела, дали усещането, че участва в пиеса, действително се отнасяше за времето преди или по-скоро за настоящето. По-рано като всички само се шегувала за униформата, а сега тъкмо тази грозна униформа, която междуременно беше изчезнала, получила притегателна сила: Спяла с този мъж, защото ѝ напомнял за

униформата. Когато през онзи ден разкопчала цивилната му риза, тя разкопчала и едно невидимо униформено яке, а панталоните, които подритнала с крак, за нея били от сив филц. Защо трябвало да спи с някакъв си цивилен?

Тя му се сторила заядна, този ден. Харесвало му да мисли така. Възможно е през всички тези години да се е връщал, само защото този първи път тя трябвало рязко да го отблъсне от себе си, за да си поеме въздух. Едно неочаквано омаломощено тяло, което ту се вкопчвало, ту се отдръпвало, молело за почивка. Това, което за него било пристъп на изтощение след прекомерно бурна страст, било в действителност последствие от току-що прекарана настинка, а към това се прибавяла и грижата за детето, което се бе родило няколко месеца преди това. Тя нищо не му казала. Това че през онзи ден го отблъснала, докато я държал здраво под себе си, че внезапно, задъхвайки се, го изтласкала като човек надценил сексуалните си възможности, трябвало да бъде за него знак: дълго не беше преживявала нищо, нуждаела се е от него.

Не беше така.

Всъщност, когато споделяше с мен, че неотдавна се *случило нещо с някого*, това никога не бяха откровения. Тогава ми разказваше историите си само със загатвания, за разлика от разказите за срещите с войника по-късно. Винаги когато мислех, че има нужда от мен и от някой забавен анекдот от живота в големия град, започваше повърхностен разказ с недомлъвки, така че засрамено спирах (та нали отдавна си имаше личен живот с всичко полагащо се в него!) Ако започнех да питам, тя изкуствено се прозяваше: *Няма нищо за разказване*. При тези три-четири случайни познанства не се стигна до втора среща. Това, че не очакваше да настъпи промяна в живота ѝ, че се беше впуснала в авантюра, без да иска да я продължи, беше объркващо за мъжете и опасно в един малък град. По някое време се отказа. Беше малко сърдита на себе си, че *през младежките си години* е постъпвала така. Естествено вместо това човек можеше да участва в карнавалния клуб, в хора или в гражданското обединение против строежа на улица или мост, а защо не и в това за регионална история. Можеше да работи на доброволни начала в парка, в който се пресъздава живота на града през средновековието, да спортува или да се присъедини към някое дружество за отглеждане на животни. Всеки път се смееше

полу-горчиво, полу-развеселено, когато при някой телефонен разговор разширявахме списъка: колко много невъзможни възможности за бягство съществуваха!

В късното лято на 1989, когато хиляди заминаваха за Прага и Будапеща, за да получат, чакайки на опашка в градините на посолството на Западна Германия, разрешение за своето заминаване, сестра ми също напусна дома ни и се премести в свое собствено жилище, на другия край на селището. Понеже даваха жилища само на семейни, а тя и без това беше бременна, се омъжи през пролетта. Въпреки това трябваше да изчака няколко месеца докато получи жилището, което изглеждаше точно така, както онова, в което беше израстнала (хол, спалня, кухня). Семейният заем, който социалистическата държава отпускаше на младоженците, стигаше за закупуването на някои мебели. Стандартни модели, които изобщо не можеха да бъдат променени или разкрасени. Все пак от обучението си като декораторка беше запомнила някои трикове, които гордо показваше.

Не мислеха, че ще е за постоянно. Предполагаше се, че мъжът ѝ след дипломирането ще си намери работа в столицата. Или в някой друг голям град. Бяха още млади, а възможностите – много.

Също като самата нея и войникът беше изненадан от преobraжението на страната. Отношенията им бяха нещо самопонятно, поне така говореха по-късно, когато ставаше въпрос за това, във всеки случай нищо неясно, което трябва да бъде изяснявано. Революцията беше дошла в живота им като внезапна буря, която човек наблюдава от сигурно място. Възхитени бяха наблюдавали картините по телевизията и скоро след това възприемаха всяка промяна толкова рутинно, сякаш се настройваха за нов сезон, от който очакваха малко повече въздух или светлина.

Как само си отдъгнаха жените в жилищните блокове. Най-вече жените. За пръв път не просто седяха заедно с другите пред телевизора, а гледаха внимателно. Прикованият им поглед в телевизора, от който се оповестяваше, че държавата отваря всички граници. Че наредбите и забраните внезапно са станали невалидни, че нямаше от какво повече да се страхуват. Първоначално само закодирано, като неясна, кратка новина, казана между другото, а по-късно като поток от картини по

всички канали. Докато мъжете, вдигнати под тревога, телефонираха с централата, докато още гадаеха и неспокойно питаха как да бъдат тълкувани тези картини, жените вече си намятаха палтата и бързаха надолу по стълбите. Самоуверено си звъняха по телефоните една на друга от жилищата, викаха през стълбищата, объркани неща, изтичваха на улицата, а лицата им сияеха така, както не са сияли от години. Хващаха се под ръка; силният им смях, през цялата нощ.

Сякаш ходът на историята внезапно им беше дал повод за собствения им живот.

Не веднага.

Щяха още седмици, месеци тайно да пътуват в хаотичния, отворения Берлин. Дори да избягват камерите на телевизионните екипи, защото на офицерите и техните семейства бе забранено да преминават границата. Придържаша се към всичко това, докато приказките за врага, за контрареволуцията, за възможен обрат на събитията, станаха вече твърде смешни.

Онези, които напускаха мъжете си, не бягаха от тях слепешката. Ако в края на краищата го стореха, то ставаше с облекчение и меланхолия едновременно. Мъжете седят край тях, безсилни и объркани, оставят жените им да вземат съдове от шкафовете, да напълнят чантите си с дрехи, да разделят снимките. Още не могат да си го кажат, но предчувствието вече ги пронизва: времето на старите битки, на тяхната служба, е приключило.

Когато установените порядки в човека се разрушат от самосебе си, това не е просто едно безпроблемно, аранжирано разпадане, каквото и иначе е имало, а е едно окончателно поемане в друга посока, едно неверие, как си могъл толкова дълго да издържиш, някакъв вид свобода, при която най-после всеки за себе си иска да бъде авторитет, добър или лош. Във всеки случай да не признава нищо повече просто така. Да не приема нищо повече. Държавата, която се разпада, завлича всичко със себе си. Но се случва безшумно, сякаш някой е изключил звука при взривяването на къща.

Все пак, това още не засягаше сестра ми, зад нея нямаше още нищо, което да си заслужава да бъде напуснато. Тя тепърва навлизаше в едно друго време, нейното собствено.

Докато говоря за жените, за мъжете, за децата, ми прави впечатление, че я виждам най-ясно там, където най-малко съм присъствала, където тя живее единствено чрез разказа си, тя става индивид точно там, където е взела собствено решение.

Малко след като отвориха границите, тя замина без всякакви потайности с мен и детето си за Западен Берлин. По улиците се радваше и чудеше, но през цялото време не продума нито дума. Беше твърде горда, за да се нареди на опашката в някоя банка за получаване на сумата, която Западна Германия подаряваше на преселниците от Източна за „Добре дошли!“. Смееше се като туристка при вида на опашките от хора. Убедих я и тя най-после отиде в една малка пощенска служба в Берлин-Шлахтензее. Трябваше да покаже детето, заради което също ѝ се полагаха пари. Сестра ми изнесе от колата облеченото в грейка и с вълнена шапка кърмаче, и го вдигна нависоко. Чиновничката зад стъклото кимна доволно, удари печат на паспорта и подаде две банкноти: *На него много неща ще му бъдат спестени, а и Вие ще ги забравите, млада сте още.* Видях как сестра ми се вцепени, вцепени се, а после взе парите със странно забавен жест. Обърна се, цялата червена от срам. Още с детето на ръце, пъкна двете банкноти в джоба на палтото и излезе пред мен от празния пощенски клон, без да каже довиждане. Червеният ѝ от срам врат, дори по-късно, на вече заснежения перон на берлинската железница.

Новите обстоятелства: Съпругът ѝ получи от реституцията семейния магазин за оптика. Хората започнаха да се поздравяват, когато имаха работа. Вкопчваха се здраво в това, което получаваха. Израженията на лицата станаха отново притеснени, жестовите – недоверчиви. Никой не говореше повече за политически блокове или за горещи и студени войни, за това да защитиш нещо или да се откажеш от него. В такъв един момент всичко става ясно различимо. Хората се движат по един и същ начин като части на една безформена маса през събитията на историята, биват отнасяни, изминават понякога някаква траектория сами, за да

бъдат отвяни отново в някоя друга посока. Тяхното съществуване: едно постоянно лъкатушене през тъмно пространство, в което всички се научават дотолкова да се ориентират, че да могат до оцеляват.

За сестра ми имаше малко работа за вършене. От време на време декорираше витрината на магазина, от който се издържаха (какво щастие, такъв имот!). Хората се възхищаваха на богатото ѝ въображение, което същевременно беше ненужно (там имаше един единствен оптик).

Тя стана по-заядлива, понякога хаплива, сега, *когато човек можеше да каже всичко*, се изтъкваше надменно понякога. Присмиваше се на това, че продавачът в местната книжарница, който предлагаше също канцеларски принадлежности и козметични изделия, не знаеше как се пише Ницше. Специално го молеше да ѝ препоръча книги, за да може да реагира с иронична забележка, когато той в отговор назовеше книгата на рекордите на Гинес.

Като че ли разликата между провинцията и големите градове (“света”) беше станала внезапно още по-голяма. Гордостта да си различен, като единствена възможност, да не станеш обикновен като всички. Тя се набиваше на очи заради нейния *оригинален вид*, фигуралните чорапогащници, които понякога носеше, високо вдигнатата коса.

Веднъж, докато тичали един до друг, войникът подсвирквайки си я погледнал и я нарекъл лейди. Смехът ѝ, била почервеняла. Като че намерението му е било да я съблазни, от това тя като на шега веднага извела правило: никакви комплименти повече!

Междувременно с мъжа си и първото си дете (с второто беше бременна) се премести в къща, на другия край, почти извън селището, но нали вече нямаше „вън” и „вътре”. На голото поле бяха издигнати еднофамилни къщи от готови конструкции. Тогава все още се надяваха, че след обединението на двете Германия мястото ще се превърне в голяма европейска база.

Често през летните вечери дълго седеше в очертаната градинка, която беше оградила с бързорастящ плет. От близката гора се носеше аромат на иглолистни дървета, в съседния двор декоративни гълъби вдигаха постоянен шум. След като

приключеше с къщната работа, сестра ми си правеше маска от краставици. Понякога несъзнателно свиваше юмруци, като от електрически удар.

Тази къща, която е част от картината, започваща парченце по парченце да се разпада, не принадлежеше нито на нея, нито на съпруга ѝ, беше само наета. Ако не беше така, сестра ми би се отрекла от принудата, по силата на която още от дете бе попаднала на това място в света и на което все още стоеше закотвена. Закупуване на къща би означавало, че и дума не може да става за заминаване, би означавало, че човек завинаги трябва да изключи възможността един ден да потегли.

Това е мястото, където след години вижда отново войника. И в тази къща се завръща, през онзи последен ден. Когато за последен път ще слезе от колата му, ще мине през градината пред къщата, ще седне на някой от чугунените столове и ще се заслуша в гукането на гълъбите от съседния двор. Няма да е с отпусната назад глава, а само неподвижна като изваяна във въздуха, очите отворени в спускащия се здрач. Но няма да се чуе никакъв звук, този ден. Осемнайсет и половина, столът е вече леденостуден.

Сега внезапно виждам ясно, че са си разменяли ролите. През годините, в които сестра ми се срещаше с него, всеки от тях е играл ролята на другия. Възможно е самата тя да го е почувствала, да е знаела нещо от тази промяна, фактът, че с времето всеки от тях се е променял за другия в нещо различно.

Когато тогава, след танца, войникът безмълвно се нахвърлил върху нея на житната нива, тя е почувствала в него спасение. Но това спасение е било нещо повече от най-после задоволено плътско желание. Естествено. *Прегърна ме, сякаш бях първото човешко същество, което прегръща. Сякаш не е вярвал, че ще може още веднъж да се докосне до нещо подобно.* Била е спасение за него. Противоположност на действителността, която той ежедневно трябваше да понася в казармата, отдалечена на няколко стотин метра от нашето селище. Дори само поради факта, че беше дъщеря на офицер – но вероятно тя е премълчала това – в неговите очи тя се намираще извън или поне на доста голямо разстояние от всичко, на което беше осъден. Самият факт, че може да си разкопчае униформения панталон в нощното поле, да си съблече якето, да захвърли всичко това, му е

помогнало да забрави за няколко минути унижението, на което униформата е давала само външен израз.

И точно по този начин по-късно той я спаси, точно по този начин: без да го знае. Когато се яви пред нея, когато след всичките изминали години ѝ се обади така неочаквано, в края на краищата той беше този, който след сватбата ѝ и първото дете, след разпадането на социалистическата държава (на *нашата* държава, както ми се иска все още да казвам) и раждането на второто ѝ дете, я насочи към една друга действителност. С обаяването си, смеха си и с отново приятното си тяло беше спасил сестра ми, която междувременно беше заседнала в новия си живот.

След революцията селището не западна веднага. Аз го напуснах и когато десет години по-късно при едно посещение минах през него, повечето жилищни блокове бяха слабо заселени. По липсващите пердета си личеше, кой е напуснал. Предполагам, че бяха останали да живеят най-много две-три семейства, не, вече не цели семейства, често само мъжете, които междувременно вероятно са станали кметове в някое съседно село, изграждат терени за езда, наемат бензиностанции. Или седят втрещени безмълвно върху някой диван. А вероятно са били прехвърлени в някогашната вражеска армия. Няколкото казарми, които бяха останали, всичко така незначително. Хората влизаха и излизаха, дори и бюрата не заключваха, като че нищо вече не беше тайна, във всеки случай никой вече не беше съпричастен. А чуждите, новите офицери идваха на работа от далече, и всеки път като на командировка. Никой не искаше да живее там.

Инертността, безпомощността, която беше надвиснала над всичко, вече се усещаше.

Постепенно местността сякаш отново ставаше това, което е била преди сто години. Жителите дори бяха забравили да сменят имената на улиците. Но дори когато на тях още живееха хора и улиците в селището бяха именувани на антифашистки герои, промяната вече се виждаше. Вече можеше да се предвиди, че постепенно жилищните блокове ще се превърнат в напуснати бетонени домове, нещо като изоставен град на златотърсачи, празен и призрачен.

Колко осезаемо беше отсъствието. Като че ли чакаха. И още нещо невидимо чакаше там. Защото когато нещо изчезне, в местността се появява квадрат, понякога кръг.